

Ήταν 12 Αυγούστου του 1898 όταν οι Αμερικανοί πάτησαν επίσημα το πόδι τους στην Κούβα, αφαιρώντας την από τους Ισπανούς. Κι ήταν 13 Αυγούστου του 1927, όταν γεννήθηκε ο Φιντέλ Κάστρο, που έμελλε να τους πάρει την μπουκιά από το στόμα.

Στα 1492, Χριστόφορος Κολόμβος ανακάλυψε το πιο μεγάλο νησί των Αντιλλών, στον Ατλαντικό, και το βάφτισε Φερναντίνα. Πρώτος ο Ισπανός Ντιέγκο Βελάσκεθ είδε την εξαιρετική θέση της περιοχής όπου αργότερα κατασκευάστηκε ένα από τα πιο ασφαλή λιμάνια του κόσμου. Ίδρυσε την πόλη της Αβάνας, στα 1515 ή 1519, μετατρέποντας την Κούβα σε ισπανική κτήση. Από τότε, πολλοί πόλεμοι έγιναν για την κατοχή της, κυρίως ανάμεσα στους Άγγλους και τους Ισπανούς. Οι Αμερικανοί ενδιαφέρθηκαν τελευταίοι.

Μετά το τέλος του εμφυλίου πολέμου (1865), οι Ηνωμένες Πολιτείες άρχισαν να απλώνονται πέρα από τις ακτές τους. Το 1897, προσάρτησαν τα νησιά της Χαβάης στον Ειρηνικό, ενώ, από το 1889, είχαν τη συγκυριαρχία (μαζί με Άγγλους και Γερμανούς) του αρχιπελάγους Σαμόα. Ταυτόχρονα, κοιτούσαν και προς τον Ατλαντικό, όπου οι Κουβανοί μοιράζονταν τον χρόνο τους ανάμεσα στην παραγωγή ζάχαρης και τις επαναστάσεις εναντίον των Ισπανών.

Στα 1895, μια κρίση στην παγκόσμια αγορά ζάχαρης ώθησε τους Κουβανούς να ξαναπάρουν τα όπλα. Το αμερικανικό κεφάλαιο άρχισε να τους ενισχύει σχεδόν απροκάλυπτα, ενώ οι Αμερικανοί κεφαλαιούχοι πίεζαν την κυβέρνηση ν' ανοίξει πόλεμο με την Ισπανία. Ένα επεισόδιο, στην Αβάνα, τους έδωσε την αφορμή να επέμβουν.

Τον Φεβρουάριο του 1898, σημειώθηκε έκρηξη στο αμερικανικό καταδρομικό «Μέιν», που βρισκόταν στο λιμάνι. Σκοτώθηκαν πολλοί, επειδή η φωτιά μεταδόθηκε σε παραλιακό εργοστάσιο εκρηκτικών. Ήταν η ευκαιρία. Οι Ηνωμένες Πολιτείες θεώρησαν υπεύθυνη την Ισπανία και της ζήτησαν να εγκαταλείψει την περιοχή. Φυσικά, η Ισπανία αρνήθηκε. Στις 25 Απριλίου του 1898, ξέσπασε ο πόλεμος.

Οι Ισπανοί έστειλαν τον στόλο τους αλλά οι Αμερικανοί τον καταναυμάχησαν στη Μανίλα των Φιλιππίνων και στο Σαντιάγκο της Κούβας. Ακολούθησαν αποβάσεις των Αμερικανών και καταλήψεις των Φιλιππίνων, του Πόρτο Ρίκο και της Κούβας. Στις 12 Αυγούστου του 1898, έληγε ο πόλεμος με την υπογραφή πρωτοκόλλου από την Ισπανία και τις ΗΠΑ. Η Ισπανία εγκατέλειπε την Κούβα και παραχωρούσε το Πουέρτο Ρίκο και τις Φιλιππίνες στις

ΗΠΑ. Την ίδια στιγμή, οι ΗΠΑ προσαρτούσαν επίσημα τα νησιά της Χαβάης.

Στις 10 Δεκεμβρίου, υπογράφηκε η συνθήκη των Παρισίων. Οι Ισπανοί αναγνώριζαν επίσημα την ανεξαρτησία της Κούβας. Οι Φιλιππινέζοι ξεσηκώθηκαν κατά των Αμερικανών, διακήρυξαν την ανεξαρτησία τους και πολέμησαν τρία χρόνια. Όμως, αυτονομία απέκτησαν το 1916 και ανεξαρτησία το 1934, με το «νιου ντιλ».

Η Κούβα έμεινε στην κατοχή των ΗΠΑ τρία χρόνια. Από το 1902, είχε περιορισμένη αυτονομία. Οι Αμερικανοί είχαν το συνταγματικό δικαίωμα να επεμβαίνουν στρατιωτικά, ακόμα και για εσωτερικές υποθέσεις του κουβανικού λαού. Το αμερικανικό κεφάλαιο άλωσε την οικονομία του νησιού, μεταβάλλοντάς το σε οικονομικό προτεκτοράτο, ενώ η Αβάνα μετεξελίχθηκε σε κοσμοπολίτικο κέντρο τζόγου και λαθρεμπορίου.

Πριν να προλάβουν οι Κουβανοί να χαρούν την ελευθερία τους από τους Ισπανούς, βρέθηκαν υπόδουλοι των Αμερικανών επιχειρηματιών, που απέκτησαν τον έλεγχο των πάντων. Το 1906, ξαναπήραν τα όπλα, αυτή τη φορά εναντίον των «απελευθερωτών» τους Αμερικανών. Η επανάσταση έσβησε το 1909 αλλά ξαναφούντωσε το 1912, καθώς σ' αυτήν μετείχαν κι όλοι οι αγρότες, που είδαν την τιμή της ζάχαρης να καθορίζεται από τους εργοστασιάρχες αγοραστές. Οι Αμερικανοί την έπνιξαν στο αίμα.

Ο Α' Παγκόσμιος πόλεμος βρήκε την Κούβα να σέρνεται στο αμερικανικό άρμα και να κηρύσσει κι αυτή τον πόλεμο εναντίον των κεντρικών ευρωπαϊκών αυτοκρατοριών. Όμως, στη δεκαετία του '20, οι επαναστάσεις ξαναφούντωσαν. Ως το 1933. Τη χρονιά εκείνη, ένας 32χρονος λοχίας, ο Σαλντιβάρ Φουλκένθιο Μπατίστα, ανακάλυψε πως το πιο εύκολο πράγμα ήταν να γίνει δικτάτορας. Και έγινε.

Οι Αμερικανοί έσπευσαν να τον αγκαλιάσουν. Είχαν βρει ένα ντόπιο στήριγμα, αρκετά ισχυρό. Ο Μπατίστα έκανε εκλογές το 1940 κι απέκτησε και τον μανδύα της λαϊκής έγκρισης ως πρόεδρος της Δημοκρατίας. Το πράγμα στράβωσε το 1952, οπότε αυτοανακηρύχθηκε πρόεδρος εγκαθιδρύοντας απροκάλυπτη πια δικτατορία.

Στα χρόνια αυτά, είχε ανατείλει το άστρο του Φιντέλ Κάστρο και ήδη μεσουρανούσε. Είχε γεννηθεί στις 13 Αυγούστου του 1927, στην πόλη Σαντιάγκο ντε Κούμπα από πατέρα ιδιοκτήτη φυτειών ζαχαροκάλαμου. Φοίτησε σε κολλέγιο Ιησουϊτών και στη Νομική Σχολή του πανεπιστημίου της Αβάνας. Ως δικηγόρος, εξελίχθηκε σε προστάτη των φτωχών, στους οποίους παρείχε δωρεάν τις υπηρεσίες του, όταν είχαν προβλήματα με το άγριο καθεστώς του Μπατίστα.

Γρήγορα ανακάλυψε ότι η ελευθερία δεν κερδίζεται στις αίθουσες των δικαστηρίων. Με τον αδερφό του Ραούλ, οργάνωσε το επαναστατικό κίνημα των Κουβανών καταπιεσμένων. Η εξέγερση ξέσπασε στις 26 Ιουλίου του 1953, με επίθεση σε κρατικούς στρατώνες. Το εγχείρημα απέτυχε αλλ' ήδη είχαν μπει τα θεμέλια για τη δημιουργία του θρύλου. Ο Φιντέλ σύρθηκε στη φυλακή με μια καταδίκη 15 χρόνων. Το 1954, αποφυλακίστηκε χάρη σε μια γενική αμνηστία. Έφυγε στο εξωτερικό.

Ταξίδεψε στις Ηνωμένες Πολιτείες και το Μεξικό, γνωρίστηκε με τον Τσε Γκεβάρα κι οργάνωσε την επαναστατική του ομάδα, στην οποία έδωσε το όνομα «Κίνημα της 26ης Ιουλίου», σε ανάμνηση της πρώτης του προσπάθειας. Ο ίδιος, ο αδερφός του Ραούλ, ο Τσε κι ο γδόντα ακόμα πατριώτες επέστρεψαν κρυφά στην Κούβα με τη θρυλική θαλαμηγό «Γκράμμα».

Ήταν 2 Δεκεμβρίου του 1956, όταν έγινε η μυστική απόβαση της ομάδας. Δυο χρόνια αργότερα, τα πάντα είχαν αλλάξει. Ο ανταρτοπόλεμος ξεκίνησε από τα απόρθητα βουνά της Σιέρα Μαέστρα και γρήγορα πήρε διαστάσεις τυφώνα. Με μανιφέστο του, το 1958, ο Κάστρο καλούσε τον λαό σε ολοκληρωτικό πόλεμο.

Το σάπιο καθεστώς του Μπατίστα άρχισε να καταρρέει. Γρήγορα οι Αμερικανοί κατάλαβαν πως δεν μπορούσε να τους προφυλάξει. Άρχισαν να εγκαταλείπουν την ύπαιθρο κι έπειτα και την ίδια την πρωτεύουσα. Τέλη του 1958, η επανάσταση είχε μεταφερθεί στην ίδια την άλλοτε φαντασμαγορική πόλη. Οι οδομαχίες δεν κράτησαν πολύ.

Την πρωτοχρονιά του 1959, ο δικτάτορας Φουλκένθιο Μπατίστα το έσκαγε στην Δομινικανική Δημοκρατία, ενώ η Αβάνα έπεφτε στα χέρια των επαναστατών. Η θριαμβευτική είσοδος του Φιντέλ Κάστρο στην πρωτεύουσα έγινε στις 8 Ιανουαρίου. Πέντε εβδομάδες αργότερα, στις 16 Φεβρουαρίου του 1959, ο θρυλικός επαναστάτης ορκιζόταν πρωθυπουργός.

Το αμερικανικό κεφάλαιο προσπάθησε να τον προσεταιριστεί με υποσχέσεις για ποταμό δολαρίων ως έκφραση της αμερικανικής βοήθειας. Ο Κάστρο απάντησε με εθνικοποιήσεις των εργοστασίων και επιβολή κρατικού ελέγχου στις μεγάλες φυτείες ζαχαροκάλαμου. Και με ανοίγματα στη Σοβιετική Ένωση και την Κίνα.

Οι Αμερικανοί κεφαλαιούχοι δεν ήταν πρόθυμοι να χάσουν τη δεύτερη στον κόσμο ζαχαροπαραγωγό χώρα. Τον Ιανουάριο του 1961, οι Ηνωμένες Πολιτείες διέκοψαν τις διπλωματικές τους σχέσεις με την Κούβα. Στις 17 Απριλίου, οργάνωσαν απόβαση Κουβανών εξόριστων και Αμερικανών «εθελοντών» στον Κόλπο των Χοίρων. Η επιχείρηση κατέληξε σε φιάσκο.

Οι Αμερικανοί δεν το έβαλαν κάτω. Στις 22 Οκτωβρίου του 1962, ο πρόεδρος των ΗΠΑ Τζον Κένεντι ανακοίνωσε ότι μια σοβιετική βάση πυραύλων χτιζόταν στην Κούβα και διέταξε ναυτικό αποκλεισμό με αναχαίτιση των πλοίων που θα μετέφεραν εξοπλισμό στη βάση. Ο αποκλεισμός ισχύσε δύο μέρες αργότερα. Ο τότε ηγέτης της Σοβιετικής Ένωσης, Νικίτα Χρουστσόφ, έστειλε μήνυμα στον πρόεδρο των ΗΠΑ, Τζον Κένεντι (26 του ίδιου μήνα), προτείνοντας να αποσύρει τους πυραύλους του απ' την Κούβα, αν οι ΗΠΑ έκλειναν τις βάσεις τους στην Τουρκία. Η πρόταση δεν έγινε δεκτή και η κρίση οξύνθηκε με κίνδυνο να προκληθεί αμερικανοσοβιετικός πόλεμος. Η ανακοίνωση του Χρουστσόφ (28 Οκτωβρίου) ότι οι πύραυλοι, μετά την αποσυρμαολόγησή τους, θα επιστρέφονταν στην ΕΣΣΔ, ανάγκασε τον Κένεντι να απαντήσει ότι οι ΗΠΑ αίρουν τον στρατιωτικό αποκλεισμό της Κούβας.

Ξεκίνησε ο οικονομικός πόλεμος, με άμεσο αποτέλεσμα η Κούβα να σπρώχνεται όλο και πιο πολύ στη σφαίρα επιρροής της Σοβιετικής Ένωσης και της Κίνας. Στην πενταετία 1965 - 1971 επιχειρήθηκε η «εξαγωγή της επανάστασης» στη Λατινική Αμερική. Δεν καρποφόρησε. Στα 1972, η χώρα εντάχθηκε στην Κομεκόν, την «ανατολική απάντηση» στην τότε ΕΟΚ. Ακολούθησε η αποστολή του εκστρατευτικού σώματος της Κούβας στην αφρικανική Αγκόλα. Η εκεί παρουσία των Κουβανών βοήθησε αποφασιστικά να γείρει η νίκη στη μεριά του Απελευθερωτικού Κινήματος της Αγκόλα.

Η αποσύνθεση της Σοβιετικής Ένωσης και οι δραματικές εξελίξεις στο πρώην ανατολικό μπλοκ έδωσαν την ευκαιρία στους Αμερικανούς να σφίξουν τη θηλιά γύρω από το νησί. Το 1992 ψήφισαν τον νόμο «για την αποκατάσταση της δημοκρατίας στην Κούβα» απαγορεύοντας τον εφοδιασμό του κουβανικού λαού με ήδη πρώτης ανάγκης και φάρμακα. Νέος νόμος το 1996 έκανε ακόμα πιο ασφυκτικό το εμπάργκο, αν και οι πρώτες αντίθετες φωνές άρχισαν ν' ακούγονται και στις ίδιες τις Ηνωμένες Πολιτείες.

Η απάντηση του Φιντέλ Κάστρο ήρθε απροσδόκητη. Στις 19 Νοεμβρίου του 1996, πραγματοποιήθηκε στο Βατικανό η ιστορική πρώτη συνάντηση ανάμεσα στον Πάπα και τον βετεράνο επαναστάτη ηγέτη της Κούβας. Ο Ιωάννης Παύλος Β' ανταπέδωσε με επίσκεψη στην Κούβα, στις 21 Ιανουαρίου του 1998. Η έκκληση του ποντίφικα για άρση των οικονομικών μέτρων δεν απέδωσε. Έχει όμως συμβάλει στην ευαισθητοποίηση του λαού, αν και όλα δείχνουν ότι οι Ηνωμένες Πολιτείες απλά αναμένουν το φυσικό τέλος του θρυλικού ηγέτη. Τότε, πιστεύουν, θα έχουν να επιλέξουν ανάμεσα στο αιματηρό ρουμανικό ή το ειρηνικό τσέχικο πρότυπο μετάβασης σε μια μετασοσιαλιστική εποχή. Το ζαχαροκάλαμο εξακολουθεί να συγκινεί ως περιζήτητο προϊόν στις αγορές του κόσμου. Και η Κούβα είναι πρώτη σε παραγωγή.

(Έθνος, 13.8.1998) (τελευταία επεξεργασία, 27.2.2009)